

A francia Code Civil kötelmi jogi reformjáról, különös tekintettel az új magyar Ptk. korrelatív, vagy konvergens szabályaira I. rész

Szalma József*

A szerző e tanulmányában a francia Code civil kötelmi jogi reformja (2016-2020) után bevezetett fontosabb módosításokra, vagy újításokra (a kauzára, v. jogcímre, a szerződés alaki kellékeire, a szerződés semmisségére, a clausula rebus sic stantibusra, a szerződésen kívüli és a szerződési kárfelelősségre) vonatkozó rendelkezéseket elemzi, figyelemmel az új magyar Ptk.-ra (2013), valamint a német BGB kötelmi jogi reformja (2001-2006) során bevetett összehasonlítható rendelkezésekre.

Kulcsszavak: A szerződés jogcíme, a bírósági szerződésmódosítás megváltozott körülmények miatt, a semmisség, a formális szerződés, kontraktuális kárfelelősség, szerződésen kívüli kárfelelősség

About the reform of the French Civil Code on contract law

In this paper the author analyses the novelties introduced after the reform of the French Code Civil (2016-2020) regarding the cause of contract, form of contract, invalidity of contract, changed circumstances – clausula rebus stantibus, and contractual and delictual liability, taking into account the rules of the new Hungarian Civil Code from 2013 and the rules introduced during the reform of the German law of obligations (2001-2006).

Keywords: cause of contract, modification of contract due to changed circumstance, nullity of contract, formal contracts, contractual liability, delictual liability

DOI: 10.32980/MJSz.2021.1.938

1. A francia Code civil komparatív jellemzőiről

A magyar magánjogi kodifikációs hagyomány (XIX. század második fele és a XX. század első fele idején), eredeti vonásai mellett, elsősorban német (BGB – Bürgerliches Gesetzbuch, 1896) és némiképpen a svájci (OR - Obligationsrecht, 1881, 1911), valamint osztrák (ABGB, - Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch Österreichs, 1811), kevésbé a francia Code civil, 1804 (a továbbiakban: Cc) rendelkezéseinek, és kodifikációs módszereinek hatását mutatja fel.

A germán kodifikációs hatás a szerződési jogban érvényesülő azon tétel, hogy nem tartják a *kauzát*, a jogcímet, a szerződés létrejövetele és érvénye feltételének. Az antikauzalista jogfelfogást követték a hagyományos magyar Ptk. tervezetek és

* Egyetemi tanár (emeritus, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar); az MTA doktora (DSC); a Miskolci Egyetem tiszteletbeli doktora (Dr. Hc.); a belgrádi egyetemen - a jogtudományok doktora (DSC); akadémikus, a Vajdasági Tudományos és Művészeti Akadémia (Újvidék) rendes tagja; a Vajdasági Magyar Tudományos Társaság (Újvidék) elnöke.

az 1928. évi Mtj., de jórészt (talán a biztosítási szerződés kivételével)¹ a hatályos magyar Ptk. is. Szemben a francia Code civillel, mely a szerződés létrejövetelét és érvényét megengedett jogcímmel (jogi céllal) feltételezi. A francia jogfelfogás szerint a szerződés célja arra a kérdésre válaszol, *miért tartozunk* (cur debetur), a szerződés tárgya pedig az, *amivel tartozunk* (quid debetur). Amit illetően elsőként *Toullier* és a párizsi professzor, *Oudot*, fogalmaztak meg.² A francia jogban, *Domat*-tól kezdődően (XVII. századi szerző), *több elmélet* alakult ki arról, miért tartozunk és ennek szerződési jogi relevanciájáról.³ Egyes kauzalisták ezt gazdasági

¹ Ld. *Szalma József: A biztosítási szerződés – A biztosítói kárfelelősség az európai és a magyar magánjogban*, KRE-L'Harmattan, Budapest, 2020, 81.

² Ld., a módosítások előtti Code civil, Chapitre II: Des conditions essentielles pour la validité des conventions, 1108. szakaszát: Quatre conditions sont essentielles pour la validité d'une convention: Le consentement de la partie qui s'obligé; sa capacité de contracter; un objet certaine qui forme la matière de l'engagement; une cause licite dans l'obligation. (A szerződés érvényességének négy alapvető feltétele van: a felek egyetértése; a szerződő felek szerződési képessége; a meghatározott tárgy, mely a kötelezettségvállalást alakítja; a kötelem engedélyezett jogcíme). A régi Code civil 1131. szakasza szerint pedig: L'obligation sans cause, ou une fausse cause, ou sur une cause illicite, ne peut avoir aucun effet. (A jogcím nélküli, a színlelt és tilos jogcímet tartamazó kötelem nem vált ki joghatást). A francia jogirodalomban, ld. *Chazal*, Théorie d la cause et justice contractuelle, JCP (*Jurist classeur périodique*), 1998, I. 152; *Frémaux*, Le contrôle des motifs des acte juridique, RRJ (*Revue recherche juridique – Droit prospectiv*), 2003/3, 977; *Kuhlmann*, Assurance - vie et aléa, D. (*Requeil Dalloz*), 1996, Chron. 204; *Tournafond*, Motif illicite ou immoral, D (*Requeil Dalloz*) 1999, Chron. 237; *Varet*, Nullité pour cause illicite, RRJ 2000/1, 67; *Martin*, Refoulement de la cause dans contrats à titre onéreux, JCP (*Juris-Classeur périodique – Semaine juridique - édition generale*), 1983, I 3100; *Mestre*, Cause dans l'exécution du contrat, obs. RTD civ. (*Revue trimestrielle de droit civil-Sirey*), 1987, 750 ; 1988, 345 ; ibid, 1991, 325. A kauza klasszikus elméletét *Domat*, XVII. századi szerző alkotta meg, ezt korrigálva, az ún. neoklasszikus kauza-elméletet pedig a XX. század harmadik évtizedének végén, a Code civil rendelkezéseinek és a bírói gyakorlatnak alapján, *Henri Capitant* fogalmazta meg. Ld. *Henri Capitant*, *De la cause des obligations*, Paris, 1928, no 40; *Macqueron*, *L'histoire de la cause immorale ou illicite dans les obligations*, thèse, Paris, 1925; *Chevrier*, *Essai sur l'histoire de la cause dans les obligations*, thèse, Paris, 1929; *Henri de Page*, *L'obligation abstraite en droit interne et en droit comparé*, Bruxelles, 1957.; *Alfred Rieg*, *Le role de la volonté dans acte juridique en droit civil Français et Allemand*, Paris, R. Pichon-R. Durand Auzias, 1961, 250, 245. széljegyzet; *Dorville*, *De l'intérêt moral dans les obligations*, thèse, Paris, 1901.

³ Ld. a fentebb említett *Macqueron-t*, *L'histoire de la cause immorale ou illicite dans obligations*, thèse; Paris; 1929; *Dorville*, *De l'intérêt moral dans les obligations*, thèse, Paris, 1901; – mindkét szerző elemzi az érvénytelen kauzát az erkölcsstelen szerződésnél; *Henri de Page*, *L'obligation abstraite en droit interne et en droit comparé*, Bruxelles, 1957 (elemzi az absztrakt, jogcím nélküli szerzőzéseket a belföldi és a külföldi jogban); *Dabin*, Jean, *La théorie de la cause* (a kauza általános elmélete), Bruxelles, 1919; *Terré*, François; *L'influence de la volonté individuelle sur les qualifications* (a szerződési akaratmegegyezés hatása a minősítésre a nemzetközi magánjogban); thèse, Paris, 1957; *Ernst*, *La cause est-elle un condition essentielle pour la validité des conventions?* - Bibliothèque du jurisconsulte et du publiciste, (felteszi a kérdést, vajon a kauza lényeges eleme kell legyen a szerződés érvényességének) Paris, 1826, I. kötet, 250.; *Maury Jaques*, Le concept et le role de la cause des obligations dans jurisprudence (- elemzi a kauza szerepét és fogalom-meghatározását a bírói gyakorlatban), *Revue internationale et de droit comparé*, 1951, 493-497; uő, *De l'erreur de la substance dans les contrats à titre onéreux*, (elemzi a szerződés lényeges elemére irányuló tévedést az ingyenes szerződéseknél), *Etudes Capitant*, Paris, 1939, 491. A klasszikus francia szerzők között *Demolombe* (XXIV, 345,354), a római jogi tanítások alapján, ma is releváns módon, megkülönbözteti: (1) a végleges kauzát (causa finalis); (2) a kauzát mint joghatást, azaz a jogokat és a kötelezettségeket, melyek fennforgása feltételezi a szerződés létrejövetelét; és (3) a kauzát mint impulzust, motivumot (motif), azaz a szubjektív természetű indítékot, amely rávette a szerződő feleket a szerződés megkötésére.

céllal, vagy haszonnal magyarázták. Mások szerint a szerződő felek azért tartoznak egymásnak, mert a másik fél is kötelezte magát a viszonzolgáltatásra, tehát itt a cél a gazdasági előnyszerzés, haszonszerzés, vagy a gazdasági érdek. Az antikauzalista kritika ennél az elméletnél azt észrevételezte, hogy az ekvivalens (a kölcsönös szolgáltatások értékegyenlőségén alapuló) szerződésnél nem lehetne kauza, hiszen itt nincs «haszna» sem az egyik, sem a másik félnek. Ennél fogva, a szerződés méltánytalanul lenne semmis. A kölcsönös szolgáltatások egyenlő értékén alapuló (ekvivalens - *do ut des*), visszerhes szerződés, érdek-kauza hiányában, elfogadható, ésszerű ok nélkül, semmissé válhatna. A probléma az ingyenes szerződéseknél is felmerült. Ezeknél csupán az egyik fél kötelezi magát és értelemszerűen, a szerződésnek csak az egyik szerződő fél oldalán lehet «kauzája». Itt, a kauzalista elmélet, az indíték fogalmával korrigált. Az ingyenes szerződésnél a kauza ugyanis a szubjektív jogfelfogás szerint, a kötelezettnek olyan indítéka, amely a másik fél kötelezettség alóli felmentésének szándékában nyilvánul meg (*intentio liberalis*). Az erre vonatkozó kritika azt jelezte, hogy ily módon a szerződés létrejövetelének többi feltételeivel szemben, melyek egységesek minden szerződéstípusra nézve, pl. cselekvőképesség, a kauza fogalma szerződéstípustól függően (ingyenes vagy visszerhes szerződés) különböző megfogalmazást nyert. Más szóval, a probléma abban is megmutatkozott, hogy egyfelől a szerződés létrejövetelének többi feltétele, azonos minden szerződéstípusra nézve, másfelől pedig, a kauza mint szerződéskötési feltétel, egyes szerződés-típusoknál (visszerhes szerződés) objektív jellegű, pl. a tulajdonszerzés célja, - más típusoknál (ingyenes szerződés) szubjektív (motif) megfogalmazást nyert. Végül is, a neoklasszikusnak minősített kauzalista, Henri Capitant szerint a kauza nem más, mint objektív, közvetlen, virtuális jogi cél, mely azonos szerződéstípusban azonos, legalább az egyik fél számára. Pl. az átruházási szerződéstípusnál, az adásvételnél, a vevő jogi célja mindig az eladott dologon megvalósítandó tulajdonszerzés. Egyaránt, az ajándékozott is ezzel a céllal lép fel. A francia bírói gyakorlat gyakorta a tilos kauzát erkölcsellenes, jószokásellenes (*contrats contre bonnes foi, bonnes moers*)⁴, célként állapította meg.

Az alapvető antikauzalista érvelés szerint, a szerződés érvényét nem lehet a jogi célhoz fűzni, hiszen ez logikai nonsens. Ugyanis a jogi cél, vagyis a felek közötti joghatás (azaz a kölcsönös jogok és kötelezettségek), majd csak akkor állhat be, amikor a szerződés létre jött. Nem lehetséges ezzel a későbbi joghatással feltételezni a szerződés létrejövetelét.

A német és a magyar jog is, a római jogi hagyományoknak megfelelően, a jogcím (*iustus titulus*) teljesen más értelmű fogalmát ismerik el. Ez alatt a *jogszerzés* forrását, jogalapját, *módját* (*modus aquirendi*) értik, azaz egészében a szerződést, és nem a szerződés létrejövetelét, vagy érvényét befolyásoló jogi célt. Figyelemre méltó, hogy az új magyar Ptk (2013) egyes szerződéstípusoknál a szerződés megszűnését jogi érdek megszűnéséhez fűzi. (*Causa data causa non secuta*). Így van ez a biztosítási szerződés esetében, ugyanis ez megszűnhet (akár semmissé válhat), vagy nem is jöhet létre, ha biztosítottak nincs biztosítási jogi

⁴ Ld. a régi Code civil (Cc) 1133, 1134, 1172, 1387. és az új Code civil 1198, 1104, 1112, 1342-3, 1352-1 szakaszait.

érdeke (pl. nála nem áll fenn az adott biztosítási kockázat, azaz biztosítandó kárveszély).⁵

A magyar Ptk. is alapvetően az antikauzalista kodifikációs hagyományt és elméletet követi. A szerződés létrejöveteléhez⁶ és az érényes szerződéshez szükséges feltételek között⁷ a kauza, a jogcím, nem szerepel. A tilos szerződésekről szóló rendelkezés inkább azt a szerződést tartja semmisnek, amely jogszabályba ütközik, amelyet a jogszabály megkerülésével kötöttek meg, vagy a jogszabály azon céljával ellentétes, amely a szerződéssel elérni kívánt joghatást tiltja.

Konvergensenek mondható, hogy mind a francia, mind a magyar Ptk.-ra⁸ jellemző a *szerződéskötési szabadság*, amelynek határa, korlátja, a kényszerítő jogszabályokban és a jószokásokban nyilvánul meg. E határok tiszteletben tartásának hiánya érvénytelenséghez (semmisséghez) vezet. A francia jog egyik sajátossága, hogy a *szerződés érvénytelenségét* három kategóriába sorolja: az első a *nemlétező szerződés* (obligation null), a második a *semmis szerződés* (nullité absolue), a harmadik pedig a *megtámadható szerződés* (nullité relative). A német és a magyar jogra inkább jellemző az érvénytelen szerződések két csoportba való besorolása: a semmisség (Nichtigkeit), és a megtámadhatóság (Anfechtbarkeit). Az, amit a francia jog nemlétező szerződésnek tart, a magyar jogban, semmisségi jogkövetkezményt von magával. A magyar jogban, sajátos rendelkezésként, az érvénytelen szerződés megállapítását a szerződő fél anélkül is igényelheti, hogy az érvénytelenség jogkövetkezményeinek alkalmazását kérné.⁹ Mindkét jogrendszerre jellemző, hogy az érvénytelen szerződésre jogosultságot alapítani, vagy a szerződés teljesítését követelni nem lehet.

Mindkét jogrendszerben semmisek a törvényben kifejezetten, nevesítetten *tilos*, vagy *jószokásellenes szerződések* (pl. uzoratilalom).¹⁰ A francia jogban a *nemlétező szerződés* alatt olyan szerződés érthető, amelynek nincs jogi célja, vagy amelyiknek hiányzik a tárgya, vagy ez lehetetlen.¹¹ Szemben a *semmis szerződéssel*, mely olyan szerződés, melynek ugyan van jogi célja, vagy tárgya, de mindkettő tilos.¹² A francia jogban a *megtámadható szerződések* köre nem más, mint az ún. *akarathibás szerződések köre*¹³, vagyis amelynél az egyik fél jogügyleti akarata nem volt szabad, mert a szerződéskötési akaratnyilatkozat során

⁵ Ld. *Szalma* József id mű: 81.

⁶ Ptk. 6:58, 6:59, 6:63. §§

⁷ Ptk. 6:95 §

⁸ Ptk.6:59. §

⁹ Ptk.6:108. § (2)

¹⁰ Ptk. 6:95.§ 6: 96.§ 6:97. §

¹¹ Ld., *Loyer*, Des actes inexistants, thèse; Rennes, 1908.

¹² Ld. a régi Cc. 1109. és az új Cc. 1129. szakaszát. A Cc. 2016. évi módosított, 1180. § értelmében az abszolút semmis szerződést mindenki megtámadhatja aki igazolja érdekeltségét, valamint az ügyész. (La nullité absolue peut être demandée par toute personne justifiant d'un intérêt, ainsi que par le ministère public). Ld. Xavier *Henry*, Guy *Venandet*, Georges *Wiederkehr*, Pascal *Ance*, Alice *Tisserand-Martin*, *Code civil*, Dalloz, Paris, 2020, 1404.

¹³ Ld. a régi Cc 1304. szakaszát, valamint az ezzel kapcsolatos legfelsőbb bírósági gyakorlatot (Cur ce cassation): Civ. 1-ere, 17. nov. 1958, D. 1959, 18, note *Holleaux*, JCP, 1959, II. 10949, note *Esméin*, RTD civ. 1970., 154. Obs. *Herson*, 11. janv. 2005 no 01-13.133 P, Civ. 1-re,1-re mars 1988 Bull. civ. I. no 56.

*tévedésben volt, vagy megtévesztés, továbbá kényszerhatás alatt állt.*¹⁴ Mind a magyar, mind a francia polgári jogban érvényes az a szabály, hogy a megtámadható (akarat hibás, magánérdeket sértő) szerződés megsemmisítését csupán az érdekelt, érintett fél (aki tévedésben volt, akit megtévesztettek, vagy akit szerződési akaratnyilatkozatra kényszerítettek) igényelheti.¹⁵

Közösnek tekinthető az, hogy a semmisségre, lévén, hogy közérdeksérelmről van szó, bárki érdekelt hivatkozhat. A semmis szerződés kezdettől fogva (ab initio és ex lege) érvénytelen. De lege ferenda, vitathatónak tűnik, hogy a magyar Ptk. 6:88. paragrafus második mondatában, elő irányozza, hogy a semmisség megállapításához *nincs szükség külön eljárásra*, mivel a bíróság ezt *hivatalból* állapítja meg, vagy a törvény szavaival élve: *észleli*. A magyar praxis és elmélet ezt a rendelkezést úgy értelmezi, hogy a bíróság az előtte álló más kérdésben felmerült jogvita (pl. szerződés felbontása iránti kereset) kapcsán elutasítja a keresetet, megállapítván, hogy a szerződés semmis, anélkül, hogy kimondaná a konkrét jogkövetkezményeket.¹⁶ A megállapítás értelemszerű és tételes jogi, a Ptk. 6:108.

¹⁴ Ld. Ptk. 6:88. § és a Ptk. 6:89. § továbbá 6:90. §, 6: 91. §. A Cc. új, 1131. szakasza szerint az akarat hibás szerződés relatív semmisséget von magával (nullité relativ du contrat). Ld. Xavier Henry, et al. *Code civil*, Dalloz, Paris, 2020, p. 1327. Ld. továbbá *Munck*, Erreur importante sur la superficie d'un lot et sur son affectation, 3. mai 2018, no.14132 P:D. 1018; RTD civ. 2018., 658, obs. *Barbier*.

¹⁵ Ld. Ptk. 6:89. § (2) bekezdését, mely szerint megtámadásra jogosult a sérelmet szenvedett fél, és akinek a megtámadáshoz jogi érdeke fűződik.

¹⁶ Ld. PJK, 2007/3., 3-15.

<https://ptk2013.hu/polgari-jogi-kodifikacio/v-konyv-kotelmi-jog-masodik-resz-a-szerzodes-altalanos-szabalyai-pjk-20073-3-15-o/171>

A jogirodalom és a praxis értékelése szerint: "A semmisség jogi jellegére vonatkozó megváltozott szemlélet elsősorban a bíróság hivatalból történő eljárását érinti. A javaslat expressis verbis kimondja, hogy a szerződés semmisségét a bíróságnak – mivel megállapításához külön eljárásra nincs szükség – bármilyen eljárásban hivatalból észlelnie kell. Ez megfelel a korábbi magyar magánjogi felfogásnak is. A semmisség hivatalból történő észlelése azonban nem jelenti egyúttal azt is, hogy a bíróság az érvénytelenség jogkövetkezményeit hivatalból alkalmazhatja. A semmisségi ok észlelése kizárólag annyit jelent, hogy a felek által célzott joghatás nem érhető, el, vagyis a semmis szerződés alapján a bíróság teljesítésre akkor sem kötelezhet, ha a semmisségi okra a felek egyike sem hivatkozik, sőt akár mindkettőn figyelmen kívül hagyását kéri. Az érvénytelenség hivatalból alkalmazott jogkövetkezménye tehát az, hogy a bíró a semmis szerződés alapján előterjesztett igényt – mint alaptalan keresetet – elutasítja. A bíróság más tekintetben azonban nem rendelkezik az érvénytelenség jogkövetkezményeiről. A bíróság tehát hivatalból nem hoz döntést sem az eredeti állapot helyreállításáról, sem az érvénytelenség egyéb jogkövetkezményeiről. Ezért, ha bármelyik fél a semmisnek minősített szerződés alapján történt vagyonmozgás rendezését kívánja, úgy ehhez külön kereseti, illetve viszontkereseti kérelmet kell előterjesztenie."

Ld. továbbá a Magyar Igazságügyi Akadémia közleményét, mely szerint: "Beépítésre került a normaszövegbe az a bírói gyakorlat által már szintén alkalmazott tétel, mely szerint a szerződés semmisségét a bíróságnak eljárása során hivatalból észlelnie kell. Az új Ptk. érvénytelenség körében bevezetett változásai főleg a semmisség szabályait érintették, beépítésre kerültek a normaszövegbe a bírói gyakorlat által kialakított jogalkalmazási elvek (1/2005. (VI.15.) PK vélemény, 1/2010. VI.28.) PK vélemény, 2/2010. (VI.28.) PK vélemény). Lényeges annak jogszabályban történő kimondása, hogy a szerződés semmisségét a bíróságnak – mivel megállapításához külön eljárásra nincs szükség – bármilyen eljárásban hivatalból észlelnie kell. Ebből az következik, hogy a semmis szerződés alapján a bíróság teljesítésre akkor sem kötelezhet, ha a semmisségi okra a felek egyike sem hivatkozik, sőt abban az esetben sem, ha a felek mindegyike a semmisségi ok figyelmen kívül hagyását kéri. Ilyen esetben a bíróságnak a semmis szerződés alapján előterjesztett igényt mint alaptalan keresetet el kell utasítania. *A semmisség hivatalból történő észlelése azonban nem jelenti egyúttal azt is, hogy a bíróság a semmisség miatti érvénytelenség jogkövetkezményeit is hivatalból alkalmazza, ehhez külön*

paragrafusának (2) bekezdése, jogkövetkezménye az, hogy *harmadik személy* nem hivatkozhat semmis szerződésből fakadó jogosultságra és a szerződés teljesítése sem követelhető.

A csupán a külön eljárás nélküli semmisséget megállapító bírói határozatnál hiányzik a *felek közötti* semmis jogviszony konkrét jogkövetkezményeinek feloldása. A Ptk. ezen megoldása, persze, védhető. A csupán megállapításra irányuló, külön semmisségi eljárás nélküli döntésnél valóban nincs szükség külön semmisségi eljárásra. Kérdés azonban, hogy e rendelkezés, amely szükségtelennek tartja a külön semmisségi eljárást, mellőzi a semmisségi perekben egyébként jellemző kontradiktórius eljárást.

A Ptk 6:88.-ik paragrafusának (3) bekezdése a szokásos, általánosan elfogadott megoldást választotta, vagyis nyitva tartja az önálló semmisségi pert.

A megtámadható szerződés a francia jogban, de ugyanígy pl. a svájci Kt.-ben teljesítéssel, vagy a rövid megtámadási határidő elteltével, megtámadás hiányában is, ex lege érvényessé válik (*konvalidáció- érvényessé válás*).¹⁷ Ezzel szemben, a magyar jogban, úgy tűnik, *bármely* érvénytelen, tehát akár semmis, akár megtámadható szerződésről legyen szó, a szerződés a felek akaratából is érvényessé válhat, feltéve, ha az érvénytelenségi okot a felek kiküszöbölik.¹⁸ Ez sem szokásos megoldás. És nem is ugyanaz, ami arról az általánosan elfogadott (akár doktrinális) szabályról szól, hogy a bíróság a semmisségre hivatalból ügyel (ex officio). Ha az érvénytelenség alatt értjük, mind a semmis, mind a megtámadható szerződéseket, a semmis szerződés semmiképpen sem orvosolható a felek akaratára alapján. Azért nem, mert a semmis szerződés közrend-közérdeksérelmes, s ennek kiküszöbölése, hivatalánál fogva, inkább a bíróság, mint a felek "alkalmasak". A közrendsérelmet nem iktathatják ki a felek, mert már eleve ellenében szerződtek. Ezt csakis a bíróság teheti meg, aki a közrendsérelmeire hivatalból ügyel. Más az eset, ha a megtámadható, felek érdekeit sértő szerződésről van szó, itt a felek közötti megállapodás "szanálhatja" a magánérdeksérelmet és érvényesíthető a szerződés. Egyébként, figyelemre méltó, hogy a francia jogban van olyan, a megtámadhatósági jogra nézve, szinte általánosan elismert álláspont is, amely szerint a *kényszerhatás* alatt megkötött szerződés se nem semmis, se nem megtámadható, hanem nemlétező, mert itt hiányzik a szerződéskötés lényeges eleme, a szabad szerződéskötési akaratnyilatkozat, ami nélkül a szerződés nem jöhet létre. A francia jogban a nemlétező és a semmis szerződés közötti különbség abban mutatkozik meg, hogy a *nemlétező szerződés nem konvertálható* (conversion), azon az alpon, hogy a "semmiből" nem lehet "valami". A semmis szerződés azonban *átalakítható, konvertálható*¹⁹, de a felek kérelmére, csakis bírói segédlettel, egy másik, *érvényes,*

kereseti (vizontkereseti) kérelem előterjesztése szükséges."

http://projektjeink.birosag.hu/sites/default/files/allomanyok/ptk_e_learning/ptk8/lecke6_lap2.html.

¹⁷ A svájci jogban: *Schneider, M.*: Formbedürftige Rechtsgeschäfte nach schweizerischem Zivilrecht, 1912; *Müller, Peter*: Die Heilung formwidriger Rechtsgeschäfte durch Erfüllung, Freiburger Diss. 1938; *Spiro Karl*: Die unrichtige Beurkundung des Preises bei Grundstückkauf, Basel, 1964; a német jogban: Heldrich, Die Form des Vertrages, Archiv für zivilistische Praxis, 147, 89;

¹⁸ Ptk. 6:111. § (1)

¹⁹ Ld. *Boujeka*, La conversion par réduction: Contribution à l'étude des nullités des actes juridiques,

jogszerű, a szerződő felek igényeinek megfelelő szerződéssé (pl. semmis adásvétel esetén megengedett haszonbérletté, úgy hogy a vételár bérletdíjjá, a tulajdonátruházás helyett, használati, vagy gyümölcsöztetési jogosultság átruházására kerül sor, vagy akár a szolgáltatás redukciója útján). A konverzió intézményét az új Ptk. is elfogadta.²⁰ Bizonyos értelemben, a magyar jog is érinti a nemlétező szerződés fogalmát és szankcióját, mégpedig a lehetetlen szolgáltatás, érthetetlen, ellentmondó kikötés esetében.²¹

A magyar jog a semmistől megkülönbözteti a *hatálytalan* szerződést, ami a francia és német jogrendszerben is alkalmazott szankció. Gyakorlatilag legtöbbször arról van szó, hogy a szerződés hatálya nem azonnal, hanem később, a jövőben, egy a felek által megszabott feltétel²², bizonytalan jövőbeni eseményként, vagy határidő (időtűzés) beálltával jön létre (*halasztó* feltétel), vagy a szerződés azonnal ennek megkötése után kiváltja joghatását, de ez a felek befolyásától mentes bizonytalan jövőbeni esemény beálltával (pozitív feltétel), vagy be nem álltával (negatív feltétel) megszűnik (*bontó* feltétel). Létezik ugyan a szerződés, de nem lép fel, vagy megszűnik a hatálya. A *potestatív*, vagy jogmódosító feltétel nem szünteti meg a szerződés hatályát, de azt módosítja, mintegy újításként (novatio). Hatálytalan a szerződés a magyar jogban akkor is, ha a szerződés hatályának kiváltásához szükséges harmadik személy beleegyezése, vagy hatósági jóváhagyás.²³

2. A Code civil két alapvető rendezési elvéről – a szerződéskötési szabadságról és a pacta sunt servandáról

A Code civil szerződési jogot szabályozó rendelkezései két alapvető elvre épülnek: az első a szerződéskötési szabadság (l'autonomie de la volonté). Ezen elv azt jelenti, hogy a felek szabadon dönthetnek a szerződés megkötéséről, vagy meg nem kötéséről, ennek tárgyáról, a másik szerződő fél megválasztásáról, de a szerződés tartalma és célja nem állhat ellentétben a közrenddel (l'ordre public), vagyis a kényszerítő jogszabályokkal, valamint a jószokásokkal (contre le bonnes moers, fr., boni mores, l.).²⁴ Ellenkező esetben, a szerződés kezdettől fogva (ex

RTD comm. (*Revue trimestrielle de droit commercial*, Dalloz, Paris), 2002, 223; Perrin, La conversion par réduction des actes et des personnes juridiques, thèse, Dijon, 1911; Lipinski, La conversion des actes juridiques, *RRJ*, 2002, 1167.

²⁰ Ptk. 6.88. § (2) bekezdése: Ha a semmis szerződés más szerződés érvényességi kellékeinek megfelel, ez utóbbi érvényes, kivéve, ha ez a felek feltehető szándékával ellentétes." A különbség az, hogy a francia jogban a konverzió nem automatikusan, ex lege, hanem csakis bírói közreműködéssel történhet, pontosabban a (konverzió általi) érvénybentartás tekintetében érdekelt fél igényelheti a bíróságnál az átalakítást. Ez érthető, hiszen a közrendsérelmes, semmis szerződésnél a közérdek elhárítását a közérdekre ügyelő bíróság végezheti el.

²¹ Ptk. 6:107. § (1) - (2)

²² Ptk. 6:116.§ és 6:117. §

²³ Ptk. 6:118. § (1)

²⁴ Ld. *Code civil*, art. 6: On ne peut déroger, par des conventions particulières; aux lois qui interessent l'ordre public et les bonnes moers. (Érvénytelenek azok a szerződési megállapodások, amelyek ellentétben állnak a *közrenddel* és a *jószokásokkal*). Pl. in: Xavier Henry, Guy Venandet, Georges

tunc) semmis (nullité de contrat). A Code civil e szakasza alapján a bíróságok semmisnek tartják a tilos jogi célt (cause illicite) tartalmazó szerződéseket, valamint azokat, amelyek erkölcstelenek (contre le bon moers). A második elv, a pacta sunt servanda elve azt jelenti a francia jogban, hogy a szerződést úgy kell teljesíteni, ahogyan a szerződés szól. Igaz, a szerződéskötési szabadság alapján a szerződés a felek megegyező akaratával módosítható. A bírói szerződésmódosítást, a tartós szerződéseknél, a megváltozott körülmények miatt (clausula rebus sic stantibus), a Code civil egészen a 2016. évi módosításokig, nem ismerte el. A bírói gyakorlat azonban a Conseil d'état (legfelsőbb adminisztratív bíróság) 1916. évi precedensértékű határozata alapján²⁵, lehetővé tette a szerződés módosítását, mégpedig annak alapján, hogy a szerződés megkötését követően, a szerződés teljesítésének esedékességét megelőzően, előre nem láthatató, a felek befolyásától mentes, megváltozott körülmények hatására, az egyik fél teljesítése (gazdasági szempontból) elnehezült, súlyosbodott, elannyira, hogy méltánytalan volna szerződésszerű teljesítés. A praxis szerint ilyenkor a hátrányos helyzetben levő szerződő fél kérelmére a bíróság módosíthatja, vagy felbonthatja a szerződést. A pacta sunt servanda elvétől való kivételes eltérést a doktrína szerint az alapozza meg, hogy a szerződésszerű teljesítés csak akkor indokolt, ha a tartós szerződésnél a szerződés megkötésének időpontjában fennálló körülmények a teljesítésig lényegesen nem változnak (théorie de l'imprevison).²⁶ Ennél fogva, nem is lehet szó a pacta sunt servanda elvétől való valóságos eltérésről, mivel ez az elv csak akkor kötelez, ha a körülmények lényegesen nem változnak.

3. A szerződés megkötése – akaratmegegyezés. A szerződés alakszerűsége (ún. lényeges alaki kellék) mint a szerződés létrejövetelének feltétele.

A szerződés létrejövetelét illetően döntő a felek egyetértő *jogügyleti akaratnyilatkozata* (déclaration de la volonté) – az ajánlat (offre de contrat)²⁷ és az elfogadás (acceptation)²⁸, azaz a szerződés tárgyáról és jogi céljáról szóló akaratmegegyezése (consentement).²⁹ A jogügyleti akaratnyilatkozat különleges, mert a szerződés lényeges elemei mellett tartalmaznia kell a szerződéskötési szándékot (animus contrahendi). A szerződés létrehozatalát illetően, két további elv érvényesül: főszabályként a konszenszualizmus³⁰ és kivételként a formalizmus³¹

Wiederkehr, Pascal Ancel, Alice Tisserand-Martin, Pacale Guiomard (szerk.): *Code civil kommentár*, 119e édition, Dalloz, Paris, 2020, 72.

²⁵ Ld. Conseil d'état, Gaz de Bordeaux, 1916. október 11; 16 ; 17.

²⁶ Ld. Voirin, *De l'imprevison dans les rapports privé*, thèse, Nancy, 1922; Gaudin-Lagrange, *La crise du contrat et le role de juge*, thèse, Montpellier, 1935; Popescu, *Essai d'une théorie de l'imprevison en droit français et comparé*, thèse, Paris, 1937.

²⁷ Ld. a Cc új 113. szakaszát. Elektronikus uton történő ajánlat (offre de contrat - forme électronique), régi Cc 1369-4. szakaszát, és az új Cc. 1127-1 szakaszát.

²⁸ Ld. a Cc új, 1113, 1118, 1127-1 szakaszait. Ld., stipulation pour autrui - elfogadás mások javára szóló szerződésnél, - régi Cc 1121. szakasza, új Cc 1205. szakasza.

²⁹ Ld. a régi Cc. 1109. és az új Cc 1129. szakaszát.

³⁰ Ld. a francia bírói gyakorlatban: A konszenszuális szerződéseknél nem szükséges, hogy a felek

elve. Mind a módosítások előtti, mind az ez utáni Code civil ugyanis, főszabályként, a konszenszualizmus elvét követi, ami azt jelenti, hogy a szerződés rendszerint egyszerű, formaközvetítés (alaki kellék) nélküli, szóbeli jogügyleti akaratnyilatkozat útján jön létre. A forma kivételesen feltételezi a szerződés létrejövetelét (contrats solennels), akkor, amikor a törvény ezt megköveteli. A Code civil, attól függően, hogy befolyást gyakorol-e a szerződés létrejövetelére, érvényére, vagy hatályára, három alapvető formátípust ismer: (a) a lényeges (jogkeletkeztető, v. konstitutív) alaki kelléket (forma ad solemnitatem); (b) a bizonyítási formát (forma ad probationem); (c) a reál formát.

A lényeges formával (forma ad solemnitatem) feltételezett szerződés (contrats solennels), vagy formális szerződés, csak a törvény által előírt formai kellék teljesítésével jön létre. Tehát a formának itt konstitutív, *jogkeletkeztető* szerepe van.³² Az egyszerű formátlan akaratmegegyezés nem elegendő a szerződés létrehozatalához. Ahhoz, hogy a formális szerződés létrejöhessen, szükséges, hogy a forma tartalmazza legalább az adott szerződéstípus lényeges elemeit. (Essentialia negotii). A formatartalom *teljes*, ha a lényeges elemek mellett tartalmazza a szerződés mellékes elemeit (incidentalia negotii). Az, hogy a szerződésnek mi a lényeges és mi a mellékes eleme, attól függ, hogy az adott nevesített szerződésre vonatkozó törvényi szabály ilyenként mit szabott meg, pl. adásvételnél (vente) lényeges a szerződés tárgya és a vételár³³, mellékes elem pl. a teljesítési határidő. A formális szerződés csak azonos formába öntött megállapodással módosítható. A mellékes elemek azonban módosíthatók, vagy meghatározhatók egyszerű akaratmegegyezéssel is. A formális szerződés jellemzője az, hogy a formába foglalt lényeges elemek tekintetében a forma abszolút *bizonyítékként* szolgál. Ezzel szemben a formába foglalt mellékes elemek tekintetében a formális szerződéseknél a forma csupán relatív bizonyítékként szolgálhat, mivel e tekintetben a felek szóban másként is megegyezhetnek. E tekintetben akár tanúk, akár a felek meghallgatása

akarataikat kifejezetten kinyilvánítsák. (Civ. 1-re, 4. juin, 2002, no 99-15.672 P.) A vételi szerződénél (ingó esetében) nem szükséges az írásbeli forma. Cpm. 17. déc.2013, no 12-25365 P D. 2014.4.

³¹ Ld. A francia bírói gyakorlatban: az írásbeli formánál nem feltétlenül szükséges, hogy a szerződés összes rendelkezése egy írásbeli dokumentumba legyen foglalva. Civ.1-re,11. juill. 2018, no 17-10.458 P: D. 2018, 1550. A biztosítási szerződést a szóbeli megállapodás után kötelezően írásba kell foglalni. Civ. 1re 15. févr. 1978, Bull. Civ. No 62; Civ. 1-re, 22.avr. 1992, no 89-10. 822 P:RCA 1992,280; RGAT (*Revue générale des assurances terrestres (de 1930 à 1995)*), 1992,497, note Maurice; 9. Mars 1999, 96-20190 P:JCP 2000 I. 219 no 1, obs. Kullmann, RCA 1999, 163, obs. Groutel.

³² Ld. Ambrois Colin et Henri Capitant, *Traité de droit civil, tome II. Obligations*, Théorie générale, Librairie Dalloz, Paris, 1959, (Formalisme et consensualisme en droit français), p. 347-353.; Henri et Léon Mazeaud, Jean Mazeaud, *Leçons de Droit civil*, tome deuxième, Obligations, théorie generale, édition Montchrestien, Paris, 1962, 59-69; Jean Carbonnier, *Droit civil tom II, Les obligations*, Presses Universitaire de France, Paris, 1957, p. 413-416.; A. Tisserand, G. Wiederkehr, F. Jacob, X. Henry, G. Venandet, *Code civil*, Dalloz, Paris, 2003, Art. 1108, p. 890.

³³ Ld. a C. c. 1582. szakaszát: A vételi szerződéssel az egyik fél dolog átruházására, a másik fél vételár fizetésére kötelezi magát. Ld. Xavier Henry et al. id. mű: 2194.; Ld., P. Bloch, Obligation de transférer la propriété, *RTD civ.*, 1988, 673; Savatier, Vente services, *D.* 1971. Chron. 223; Diversité des régime juridique dans les ventes de marchandises, *RJ com.* nov. 1997, no spécial; La protection de l'acquéreur d'une bien dans le droit interne de la vente, *BICC (Bulletin d'information de la Cur de cassation)* 1-er nov. 2010; vente immobilière – contraintes et formalités légales particulières: Poumarède, Contrat de vente d' immeuble et droit consommation, *RLDC* 2006/31, 2248; uő, Vente immobilière et avant-projet de réforme du droit des contrats spéciaux, *RDI*, 560.

is szolgálhat bizonyítékként.

A Ptk. szerint a feleknek a lényeges és bármelyikük által lényegesnek minősített kérdésekben való megállapodása szükséges a szerződéshez. A Ptk. rendelkezése szerint „lényegesnek minősített kérdésben való megállapodás akkor feltétele a szerződés létrejöttének, ha *bármelyik fél* egyértelműen kifejezésre juttatja, hogy az adott kérdésben való megállapodás hiányában a szerződést nem kívánja megkötni.”

³⁴ Itt a Ptk. a szerződő féltől, sőt az egyik féltől teszi függővé azt, hogy valamely „kérdés” azaz eleme a szerződésnek, jogi értelemben, lényegesnek minősül-e. Habár ez a lehetőség fennáll a francia jogban is, a különbség abban van, hogy a lényeges elemeket a törvényi szabály határozza meg minden egyes nevesített szerződésnél. A lényeges elemeket a francia jogban is a felek másként szabályozhatják, feltéve, hogy a rájuk vonatkozó szabály nem kényszerítő jellegű. Ez akkor fordulhat elő, ha a szerződés lényeges elemeire vonatkozó rendelkezések diszpozitívak, vagy méginkább akkor, a felek a rendszerinti mellékes elemeket lényeges elemként szeretnék szerződésükre nézve érvényesíteni. Ugyanis a mellékes elemekre vonatkozó rendelkezések rendszerint diszpozitív jellegűek. Ennél fogva, felek pl. előszerződésben egyetértően (tehát *kétoldalúan*) megállapodhatnak, hogy egy egyébként, rendszerinti mellékes elem (pl. teljesítési határidő) az ő majdani főszerződésükben lényeges elemként fog szerepelni, tehát ettől függ a főszerződés létrejövetele (ún. fix szerződések). Egyébként a lényeges elemeket illetően, a külföldi jogrendszerekben, az egyes nevesített szerződéseknél a törvény rendszerint közvetlenül, vagy közvetetten megszabja, mégpedig úgy, hogy az adott szerződésre nézve mi tekinthető lényeges elemnek, tehát olyannak, amely nélkül a szerződés nem jön létre.

A francia jogban az ún. *notariális forma* (közjegyzői forma) különleges forma, alaki kellék. Kötelezően kiállítható akkor, ha a törvény ezt megköveteli (pl. végrendelnél), de kiállítható olyan szerződésnél is, amely egyébként konszenzuális típusú. A közjegyzői formába³⁵ foglalt egyébként akár konszenzuális típusú szerződés, hasonlóképpen, mint a közjegyzői törvénybe foglalt hatályos magyar jogban, teljes bizonyítási hatállyal bír. A formába foglaltak közül, ellenkező bizonyítható a formába foglalt mellékes elemeket illetően.

A *bizonyítási forma* (forma ad probationem) olyan alaki kellék, amely főszabály szerint, a szerződés létrejövetelét illetően nem tekinthető konstitutívnek, jogkeletkeztetőnek. Tehát alapvetően a konszenzuális szerződéseknél nyer alkalmazást, a szóban már megkötött érvényes szerződés formába helyezésével. A szóbeli szerződésnél ugyanis a megállapodás utólagosan „bevihető” valamely (legtöbbször írásbeli) formába. Annak érdekében, hogy a szerződés tartalmát illetően bizonyítékként szolgáljon. E formatípus azonban a szerződés tartalmát (elemeit) illetően nem minősül abszolút, megdönthetetlen bizonyítékként, hanem csupán relatív bizonyítékként szolgálhat, ez utóbbi alól kivéve a konszenzuális szerződésnek közjegyzői formába helyezését, - mivel az ilyen, utólag formát öltő konszenzuális szerződést a szerződő felek bármikor, szóban, módosíthatják, akár

³⁴ Ptk.6:63.§ (2)

³⁵ Loi du 25. ventose an XI, (contenant organisation du notariat, *Jur. Gén.*, vo Notaire, p.576) et Décr. No 71-941 du 26. nov. 1971, új Cc 1371, 1924. Ld. Xavier *Henry et al.* id. mű: 1918-1946.

lényeges, akár mellékes elemeit érintően.

A *réal forma* (contrat réel)³⁶ azt jelenti, hogy a szerződés ezzel a formával feltételezett szerződésnél majd csak akkor jön létre, ha az ígért dolog átadására sor került. Ilyetén a réál szerződéseknél az átadás nem teljesítést jelent, mint ahogyan ez rendszerint egyéb szerződéseknél történik, hanem formát, alaki kelléket. Tulajdonképpen, a római jogi reálszerződési hagyomány szerinti szerződésekről van szó (mutuum, commodatum, pignus), tehát kölcsönről a haszonkölcsönről és a letétről van szó.

4. A szerződési felelősség

A Code civil rendelkezéseire alapozva, a doktrína (Constantinesco)³⁷ és a praxis szerint a szerződési felelősség központi oka a szerződésszegés (inexécution)³⁸, vagyis a nemteljesítés, a nem szerződésszerű teljesítés és a késedelem. (Alapvetően ezt a rendszert követi a magyar Ptk. is). A francia jogban (az előreláthatósági korlát miatt, eltérően a magyar jogtól), a szerződési felelősség alapja a *vélelmezett vétkesség*. Ugyanis vélelmezhető a vétkesség bármely kárért, azaz a szerződést megszegő félnek felróható az összes, szerződés megszegését követően beálló kár, függetlenül attól, hogy előrelátható volt-e vagy sem. Igaz, az ellenkezőnek, vagyis annak bizonyításával, hogy az alperes, vagyis a szerződést megszegő károkozó fél bizonyítja, hogy a kár nem a szerződésszegésből ered. Tehát a károkozó, bizonyítási terhe alatt, mentesítést kérhet azon kár alól, amelyről kitűnt, hogy nem a szerződésszegésből következett be, hanem más oknál fogva, pl. harmadik személy, vagy károsult hozzájárulása alapján.

5. A deliktuális felelősség

A hagyományos francia deliktuális felelősségi jogban (responsabilité delictuelle)³⁹ központi kérdés a vétkesség (faute).⁴⁰ A Code civil szó szerint csupán a szubjektív,

³⁶ Ld. a (2016-ban) módosított Cc. új, 1109. szakaszát. E szakasz első bekezdése szerint a konszenszuális, v. szóbeli (contrat consensuel) szerződés a szerződő felek egyszerű akaratmegegyezése (megegyező akaratnyilvánításának) időpontjában jönnek létre. A második bekezdés szerint, a formális szerződés (contrat solennel) a törvény által előírt alaki kellék (forma) kiállításával jön létre. A harmadik bekezdés szerint, a réál formához kötött szerződés (contrat réel) az ígért dolog átadásával jön létre. Ld. Xavier Henry *et al.* id. mű: 1305.

³⁷ Ld. Constantinesco, Leontin-Jean, *Inexécution et faut contractuelles en droit comparé – Droit Française, Allémand, Anglaise*, Kohlhammer Verlag, Stuttgart- Librairie encyclopedique, Bruxelles, 1960, 41-43 ; 52-71.

³⁸ Ld. a régi Cc 1146. és az új Cc. 1224. szakaszait.

³⁹ Ld. A Cc régi, 1382. és új, 1240. (responsabilité extracontractuelle – szerződésen kívüli felelősség) szakaszát.

⁴⁰ A francia klasszikus kárfelelősségi doktrínára nézve, ld. Szalma József : Szerződésen kívüli (deliktuális) felelősség az európai és a magyar magánjogban. ELTE ÁJK, Bibliotheca Juridica, Budapest – Bíbor Kiadó, Miskolc, 2008, 84-92. A francia nemvagyoni kártérítésre nézve, ld. Szalma József : Sérelemdíj – és a személyiségi jogok megsértésének magánjogi szankciói az európai és a magyar jogban. In : Acta Caroliensia Conventorum Scientiarum Iuridico-Politicarum XXI, Károli Gáspár Református Egyetem

vétkességen alapuló felelősséget ismerte el. Az ún. objektív felelősséget pedig, közvetlenül, nem. Annak alapján, hogy felelőssége csak annak van, aki tudatában volt annak, hogy jogellenes cselekményt követ el és a kárt akarta (szándékosság), vagy arra ráállt (gondatlanság). Ennek ellenére, a praxis (Cour de cassation) azonban, a XIX. század második felétől kezdődően, elismerte a vétkesség nélküli, azaz objektív (veszélyes üzemi) felelősséget, mégpedig a Code civil másokért való felelősség szabályai alapján, - különösképpen az állattartói felelősség analógiájára alapozva. Másszóval, az ún. kárveszélyes dologhatásról szóló rendelkezés (fait des choses)⁴¹ értelmében, a pusztá dologhatás is, vétkesség nélküli (responsabilité sans faute) felelősséget von magával, mégpedig annak a felelősségét, aki a kárveszélyes dolgnak, körülményektől függően, a tulajdonosa, azt felügyeli, vagy annak, akinek e dolog birtokában van, és aki e dologgal kapcsolatosan a felügyeleti kötelezettséget gyakorolja. A Code civil, és a klasszikus francia jogirodalom, egyforma, vagyoni (kártérítési) szankcióval sújtja mind a vagyoni mind a nemvagyoni (személyiségi) jellegű jogellenes sérelmeket, s ezeket egyaránt kárnak minősíti.⁴² A Code civil és a praxis a teljes kártérítés elvét követi, beleértve az érdekkárt a joggal való visszaéléssel okozott károkért való felelősséget és a rosszhiszeműen folytatott eljárás eljárási költségeit.⁴³

Összefoglalás

E tanulmányban a francia Code civil kötelmi jogi reformját érintően főként azokkal a jogintézményekkel foglalkoztunk, amelyek a magyar Ptk.-val komparálhatók. A Code civil maradt a hagyományos elveknél (szerződés-kötési szabadság, teljes kártérítési elv). A reformok érintették ugyanakkor a szerződési jogot, a kárfelelősségi jogot. A szerződési és a deliktuális felelősség közös szabályának számít, hogy mindkét esetben a kártérítési kötelezettség jogellenes magatartásból ered. A jogellenesség a szerződési felelősség esetében a szerződésszegésből, vagy valamely nevesített tilos szerződés megkötéséből, - a deliktuális felelősség esetében valamely kényszerítő jogszabály megszegéséből fakad. A vétkesség főszabályként mindkét felelősségre érvényes felelősségi feltétel, azzal a pontosítással, hogy a szerződésszegésnél vélelmezett, a deliktuális felelősségnél bizonyított vétkeségről van szó. A szerződési felelősségnél a klasszikus doktrína értelmében, a szerződést megszegő fél felelős (vétkes) mindazon kárért, mely a szerződésszegés után állt be. E vélelem azonban megdönthető, ellenkező, azaz

Állam és Jogtudományi Kar, Budapest, 2018, 197 -203.

⁴¹ Ld. A régi Cc 1384. és az új Cc 1242. szakaszait. Utóbbi értelmében, felelősség nemcsak a dologhatás alapján áll fenn, hanem személy hatására is, amelyekért olyan személy felelős, aki értük felügyelettel tartozik. Xavier *Henry*, et al. id. mű: 1629; 2341. A Cc hatályos 1733. szakasza elő irányozza a tűzvész iránti (l'incendie) kárfelelősséget. Kivételt képez, ha a tüzeset véletlen, vagy erőhatalom hatására jött létre.

⁴² Ld. Ambrois *Colin* et Henri *Capitant*, *Cours élémentaire de droit civil Française*; tome deuxième; quatrième édition, Librairie Dalloz, Paris, 1924, 373.

⁴³ Ld. Crim. 13. nov. 2013, cité note 72, 1-er sept. 2015, no 14-84, 353; Civ. 1-re 9. nov. 2004, no 02-12, 506 P:D. 2004.; Com. 11. Mai 1999, no 98-11, 392

annak bizonyításával, hogy a kár nem a szerződésszegés következtében jött létre. Mindkét felelősségi nemre nézve érvényes főszabály szerint a károkozó köteles a károsult teljes kárát (felmerült kár, elmaradt jövedelem, érdekkár, költségek) téríteni, beleértve az egyformán oltalmazott vagyoni és nemvagyoni javakért járó pénzübeni kártérítést. Teljes, vagy részleges kimentő okok: a károsult bejegyzése, harmadik személy hozzájárulása, kényszerhatás, jogos védelem. Többes károkozás esetén elsődlegesen a vétkességi és oksági hozzájárulás mértékében az osztott, kivételesen, ha ezt a törvény elő írja, másodlagosan az egyetemleges felelősség szabályai érvényesülnek. Az okozatosság általános felelősségi feltétel, mivel egyaránt érvényes mind a szerződési, mind a deliktuális felelősségre nézve. Kivételesen, a kárveszélyes kockázatok megvalósulása esetén nyer alkalmazást a vétkesség nélküli, oksági, objektív, vagy tényhatáson, a másokért való felelősség analógiáján alapuló felelősség. A különleges felelősségi alakzatokat (biztosítás, sportfelelősség, orvosi felelősség, munkajogi felelősség, környezeti károk iránti felelősség, termékfelelősség, stb.) elsősorban, részleteiben, a Code civilen kívüli tematikus törvények szabályozzák.
